ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ

ЧЕРНІВЦІ:

БУДИНКИ З ІСТОРІЄЮ

АРХІТЕКТУРНИЙ МЕДІА-ЕТЮД

Чернівці, 2020

УДК 94(477.85-25)

Ч-49

Чернівці : будинки з історією : архітектурний медіа-етюд / Чернівецька обл. б-ка для дітей ; уклад. О. Сторощук. – Чернівці, 2020. - 12 с.

Медіа-етюд знайомить читача з цікавими історичними будівлями міста, який стане в нагоді при вивченні історії рідного краю.

Адресовано бібліотекарям, організаторам дитячого читання, користувачам.

Укладач О. М. Сторощук

Комп’ютерний набір, редактор П. М. Рудая

Комп’ютерна верстка Т. О. Дудчак

Відповідальна за випуск А. М. Біла

ЧОБД

Зам. № 7

Наклад 5

Чернівецький цісарський і королівський університет імені Франца Йосифа

(вул. Університетська, 28 раніше Єпископська)

Двоповерховий адміністративний будинок споруджено у 1874-1875 рр.

4 жовтня 1875 р. ухвалою цісаря Франца Йосифа I у цій будівлі було відкрито Чернівецький університет і новостворений університет став першим корпусом. Університет складався з трьох факультетів: філософського, теологічного та факультету права. Викладання велося німецькою мовою. Першим ректором університету став Костянтин Тимощук. Питання фінансування університету визначилось так: фінансування філософського та факультету права – взяла на себе держава, теологічний факультет – за рахунок Православного релігійного фонду Буковини.

На навчання у 1875-1876 рр. записалося 16 юристів, 20 філософів та 40 теологів. Переважна більшість викладачів прибула з Австрії та Німеччини, студенти в основному походили з Буковини.

Вже у 1913 р. в університеті навчалось 1149 студентів. Серед них було 313 українців, 312 румунів, 439 євреїв.

Студентами Чернівецького університету були відомі на Буковині та за її межами особистості: Раймунд Фрідріх Кайндль, Іван Франко, Лесь Мартович, Василь Сімович, Юліан Кобилянський, Сергій Шпойнаровський, Денис Лукіянович, Олександр Колесса та ін..

Сьогодні це корпус факультету математики та інформатики.

Державна цісарсько-королівська промислова школа

(вул. Шевченка, 15 раніше - Новий Світ, 4)

За цією адресою знаходилась установа, завдяки якій архітектура міста піднеслася на якісно вищий щабель. Це приміщення для школи було збудовано у 1884 р. та передано в експлуатацію. Її першим

директором був архітектор Йозеф Ляйцнер. Ця двоповерхова будівля у стилі неоренесансу є пам'яткою архітектури місцевого значення. Її фасад вінчають чотири алегоричні скульптури, які уособлюють Ремесло, Мистецтво, Науку та Комерцію. Директором цієї школи був також відомий архітектор та педагог Еріх Кольбенгайєр.

Школа була важливим навчальним закладом міста. На початку вона мала два відділи: будівельно-технічний та хіміко-технологічний. На обох відділах вивчали математику, геометрію, хімію, фізику, історію, географію та німецьку мову. Крім цих предметів на будівельно-технічному відділі вивчали нарисну геометрію, креслення, будівельну справу, на хіміко-технологічному – механіку, мінералогію та ін.. Навчальний рік розпочинався 16 жовтня та закінчувався 15 вересня. Влітку учні працювали на будівельних об'єктах. У 1898 р. школа мала вже 5 відділів. За цей час школу закінчило 7,5 тисяч осіб. Випускники школи були висококласними спеціалістами, які виконували складні технічні роботи. Тут готували спеціалістів будівельного профілю: будівельних проєктантів (рисувальників), каменярів, слюсарів-будівельників, столярів. У румунський період школа була реорганізована у Архітектурно-будівельну. А в 1940 р. школу уже ліквідували.

Зараз в цьому приміщенні знаходиться один з корпусів Чернівецької загальноосвітньої школи № 4.

Перша державна гімназія

(вул. М. Емінеску, 1 раніше Лілійна).

На розі вулиць Івана Франка та Міхая Емінеску знаходиться Перша державна гімназія, як вона раніше називалась. Будувалась гімназія протягом 1814-1824 рр.

У 1817 р. ще до моменту відвідин краю австрійським цісарем Францом I цісарсько-королівська Перша гімназія в Чернівцях, (заснована у 1808 р.), зі споруди старої казарми перебралася у власне приміщення гімназії (на той час було закінчено будівництво першого крила споруди). Під час перебування у Чернівцях цісар відвідав

гімназію. Спілкуючись з гімназистами він цікавився їх успіхами. Учительський колектив гімназії було запрошено на святкову аудієнцію до голови Буковинської окружної управи.

У 1823 р. австрійський цісар Франц I вдруге завітав до гімназії разом з російським царем Алєксандром.

Спочатку викладання в гімназії велося латинською, а з 1848 р. – німецькою мовою. Крім класичних мов учні вивчали релігію, географію, природознавство, арифметику та ін.. У 1849 р. в гімназії відкрили кафедру румунської мови та літератури. З 1898 р. в гімназії почав діяти румунський клас і на 1902 р. тут існували 4 румунські та 4 німецько-румунські класи. Після приєднання Буковини до Румунії Перша державна гімназія в 1919 р. була перейменована на Ліцей №1 «Арон Пумнул», мовою викладання стала румунська. У роки Другої світової війни це був єдиний ліцей, що діяв у місті. З 1 вересня 1944 р. розпочався новий етап існування школи – проводились заняття вже як у Чернівецькій чоловічій середній школ № 1 з російською мовою викладання. З 1993 р. навчання у школі здійснюється державною українською мовою. Викладачами гімназії були: Штефан Вольф – директор (латинська мова), Йозеф Кольбе (фізика, математика), Ернст Рудольф Нойбауер (історія, географія), Йоганн Георг Обріст, Арон Пумнул, Іон Сбієра, Володимирн Репта та ін.

В її стінах навчались такі видатні особистості: вчений і хірург, доктор Йоганн фон Мікулич-Радецький, перший ректор Чернівецького університету доктор Костянтин Тимощук, хірург, громадський діяч, доктор Володимир Залозецький, музикант і композитор Кароль Мікулі, письменник, літературознавець Карл Еміль Францоз, класик румунської та світової літератури, поет, прозаїк, публіцист Міхай Емінеску, перший дослідник історії Буковини, професор Раймунд Фрідріх Кайндль, історик Аркадій Жуковський, брати Воробкевичі Сидір і Григорій, художники Е. Бучевський, Є. Максимович, митрополит Буковини Володимир Репта, відомі діячі брати Гурмузакі: Георгій, Євдоксій та Александр.

Нині це Чернівецька загальноосвітня школа №1 ім. М. Емінеску.

Друга цісарсько-королівська гімназія

(вул. Д. Загула, 10, тоді площа Фердинанда).

Для спорудження новобудови було виділено кошти в сумі 216 000 крон, а також взято у кредит 16 000 крон для встановлення внутрішнього обладнання.

Першим директором-українцем у 1901 р. став Корнелій Козак.

У 1901-1902 рр. Друга нижча гімназія отримала статус Другої цісарсько-королівської гімназії. Навчання тривало 8 років, випускники отримували право вступати до всіх вищих навчальних закладів Австрії.

Значну частину у налагодженні навчального процесу надавали національні товариства і фонд підтримки гімназії. Члени товариства «Український Народний Дім» у 1896-1901 рр. надали частину приміщення для проживання позаміських гімназистів. Гімназія була класичним навчальним закладом. Вивчалися латинська, грецька, німецька, польська, українська мови. Незабаром українська громада, згуртована навколо товариства «Український Народний дім», побудувала бурсу (гуртожиток) для гімназистів українських класів. 1 вересня 1906 р. будівництво бурси було завершено. Внаслідок цього число українських дітей у гімназії значно зросло.

Капітальне триповерхове приміщення гімназія отримала у 1904 р. Архітектором проекту був Леопольд Байль, а інженером з будівництва – Еліас Функельштейн. 1904-1905 навчальний рік гімназія розпочала у новозбудованому приміщенні.

В гімназії були добре укомплектовані книгами і підручниками дві бібліотеки: українська і німецька. З благодійних фондів надавались стипендії бідним гімназистам. А хворим аптека Барбера видавала безкоштовно ліки. У 1911 р. число учнів у ній сягало 711, з яких буковинців було 586.

Серед викладацького складу відомі особистості: Юліан Кобилянський, Володимир Кміцикевич, Антін Клим, Євген Семака, Іван Дощівник, Євсебій Ліпецький та ін..

У 1918 р. гімназія офіційно була названа Державною українською гімназією.

Після приєднання Буковини до Румунії вже у жовтні 1921 р. назва її змінюється на «Чернівецький ліцей № 4», для вступу в який треба було скласти екзамен з румунської мови.

З приходом радянської влади на Буковину у 1940 р. ліцей було реорганізовано в українську загальноосвітню середню школу, приміщення бурси передано політехнічному технікуму.

У 1944 р. – створена середня школа № 23 з українською мовою навчання, згодом Чернівецький середній загальноосвітній колегіум, а з 1999 р. – гімназія № 5.

Гімназистами були майбутні письменники: Іван Дощівник, Ірина Вільде, Петер Демант (Вернон Кресс), Георг Дроздовський, Володимир Кобилянський, Дмитро Загул, Орест Масикевич, Еммануель Вайсглас.

Загальне гімнастичне товариство

(вул. Українська, 42 раніше вул. Йосифа).

Гімнастичний зал було організовано на пропозицію директора Чернівецької цісарсько-королівської гімназії Штефана Вольфа. Статут товариства схвалила Буковинська правова управа 10 січня 1867 р. 7 квітня 1867 р. відбулися установчі збори товариства, на яких було обрано правління.

1 травня 1867 р. товариство провело свято з нагоди введення до шкільних програм предмета «гімнастика». Товариство з перших днів своєї діяльності мало бажання збудувати власний гімнастичний зал. Розпочався збір коштів, перші внески на його побудову в загальному склали 137 флоринів 20 крейцерів. Товариство отримувало щороку

200 флоринів із шкільного дотаційного фонду для проведення занять із вихованцями місцевої учительської семінарії.

31 серпня 1869 р. товариство подало до Буковинської крайової ради клопотання про обов'язкове введення до шкільних програм занять із гімнастики.

Серед благодійних внесків на побудову гімнастичного залу був внесок Антонії фон Петрович, вона передала державні облігації на 100 флоринів.

У 1878 р. товариство отримало від Буковинської крайової шкільної ради субвенцію на утримання спортивних майданчиків у школах для проведення занять із фізкультури. У листопаді 1885 р. будівельний фонд сягнув 2770 флоринів. На зібрані кошти було придбано ділянку по вул. Йосифа для спорудження будинку та закладання саду товариства.

Людвіг Вест виконав проект і склав кошторис новобудови. У 1886 р. було розпочато будівництво, на той момент будівельний фонд зріс до 11000 флоринів, до цього додалися ще 3500 флоринів – внесків засновників, взята позика у банку 4000. Керівником будівництва став Людвіг Вест. 15 квітня 1886 р. у новобудові заклали наріжний камінь, а 19 вересня цього ж року будівля розпочала свою роботу за призначенням. На вулицю виходить фасад, оздоблений у стилі неоренесансу. Фасад прикрашають скульптури, елементи декору.

На урочистому святі з нагоди відкриття серед гостей були крайовий президент Алезані, барон фон Мустаца, крайовий маршалок барон фон Василько-Серетський, шкільні радники Вольф та Ісопескул, повітовий шкільний інспектор Репта та ін.. поважне товариство. Усього на спорудження приміщення Загального гімнастичного товариства було витрачено 17604 флорини 56 крейцерів.

Будівля Загального гімнастичного товариства слугує спортивним цілям і сьогодні. Вона відігравала і відіграє важливу роль у

фізичному вихованні молодого покоління у популяризації здорового способу життя.

Будівля дитячої лікарні

(зараз вул. Буковинська, 4 раніше вул. Єгерська)

25 червня 1908 р. на честь святкування 500-річчя від дня першої згадки про Чернівці та 60-річчя правління цісаря Франца Йосифа I, магістрат м. Чернівці підготував рішення: з нагоди ювілею внести суму у розмірі 300 тис. крон на будівництво дитячого шпиталю. У підписаній угоді магістрат взяв на себе будівництво і обладнання, була оснащена на рівні європейських клінік того часу.

Землевласник доктор Герман фон Фішер давно виношував шляхетну думку увічнити пам'ять своїх померлих батьків і збудувати для дітей здравницю. На здійснення цього задуму доктор фон Фішер вніс у муніципальне представництво суму в 500 тис. крон, одночасно висловивши бажання, щоб цей заклад найменувався «Дитячий шпиталь Мозиса і Хани Сари Фішер».

Головою будівельного комітету був призначений бургомістр Чернівців Фелікс Фюрт.

Урочисте відкриття першої в місті та на Буковині дитячої лікарні відбулося вже у травні 1910 р.

Першим директором лікарні був призначений Ісидор Бодя. Практикуючий лікар-хірург, будучи директором лікарні, доклав багато зусиль для створення необхідних умов для її роботи. Типова лікарня, розрахована на 80 ліжок.

У парковій зоні лікарні розташована скульптурна композиція – пам’ятник милосердю, присвячений людяності і любові до ближнього. Скульптура створена відомим австрійським скульптором Теодором Штундлем, отримала назву «Харитська група» і була урочисто відкрита 2 грудня 1910 р.

Міський палац дітей та юнацтва

(вул. А. Шептицького, 10, раніше Крайової Палати).

У 1873 р. барон Йоганн фон Мустаца виставив на продаж свій будинок. Раніше цей будинок перебував у користуванні православної метрополії та митрополита. У 1873 р. будинок було придбано для потреб Буковинського сейму. У 1875 р. після перебудови став резиденцією найвищого законодавчого органу краю. 4 жовтня 1875 р. у цій будівлі відбулися урочистості з нагоди відкриття Чернівецького університету. Головами Буковинського сейму були у свій час митрополит Євген Гакман, Євдоксій та Александр фон Гурмузакі, Александр фон Василько, Антон Кохановський фон Ставчанський, Йоган Лупу та ін..

До будинку сейму прилягав сад, який простягався до вул. Руської. У румунський час тут знаходилося керівництво Кимполунзьким, Чернівецьким, Радівецьким, Сторожинецьким та Сучавським повітами.

Нині у будинку № 10 (колишньому № 19) знаходиться Чернівецькийй міський палац дітей та юнацтва.

Ознайомтеся детальніше з пропонованою літературою:

1. **Від гімназії до колегіуму** : до 100-річчя української СЗОШ на Буковині : Чернівці, 1996. – 39 с.
2. **Никирса М. Чернівці. Документальні нариси в історії вулиць і площ** / М. Никирса. – Чернівці : Золоті литаври, 2008. – 452 с.
3. **Чернівці в деталях** : фотоальбом / уклад. А. Вишневська. – Чернівці : Наші книги, 2018. – 272 с.
4. **Чеховський І. Г. Прогулянка Чернівцями та Буковиною** : путівник / І. Г. Чеховський. – Київ : Балтія-Друк, 2007. – 268 с.

5. **Шевченко Н. Д. Чернівці** : 100 відомих адрес : довідник туриста-краєзнавця / Н. Д. Шевченко. – Чернівці : Зелена Буковина, 2007. – 190 с.

58000 м. Чернівці, вул. Шевченка, 29,
тел. 52-21-23, тел. 52-60-41
http://bukovinchiki.cv.ua
http://children29.blogspot.com
e-mail: childlibbuk@ukr.net